

Landbruget i Sverrig og Norge 1875.

Sverrig.

Aaret 1874 var et svært Aar for den svenske Landmand. Høsten var ikke ubetydelig under en Middelhøst, Græsningen var knap, og mange ellers righoldige Vandsteder udtørrede, saa Kreaturerne, der jo i Almindelighed i største Delen af Landet om Sommeren kun ere henviste til de naturlige Græsgange, maatte ofte nøjes med baade knap Føde og daarligt Vand. Det knappe Foderforraad for Vinteren nødte Mange til at bortfælge en Del Kreaturer, hvorfor Priserne trykkedes betydelig ned, og dette igjen forarsagede, at man beholdt saa stor Besætning, som man paa nogen Maade troede at kunne skaffe Foder til. Det gik derfor som altid under lignende Forhold, at Besætningerne kun de færreste Steder fik en saa god Behandling, som de burde, og da Aaret 1875 begyndte, var det med Ængstelse og Bekymring, man stadig eftersaa Forraadene og talte Dagene, til Sommeren igjen kunde bringe en ny Vegetation frem. For at bøde paa Manglen af Hø og Palm maatte man, hvor svært det end var for de Fleste, anvende saa meget mere af Kjærnen til Fodring; men ofte var det vanskeligt at faa denne malet, da den strænge Vinter standsede de mindre Vandløb, som ellers drive en Mængde

smaa Møller, og de større Møller ved de store Vandløb vare saa overlæssede, at det ogsaa ved disse havde sine store Vanskeligheder at saa malet, naar man ikke boede i umiddelbar Nærhed af dem. — Mange nødsagedes til henad Foraaret at kjøbe Halm, hvor det paa nogen Maade var muligt at saa denne tilkjøbs, og 50 Ore for et svenst *LN* (= 17 danske *N*) var flere Steder almindelig Pris paa Baarsædshalm. Til al Lykke var Efteraaret 1874 saa smukt, at man kunde lade Kreaturerne gaa ude næsten 14 Dage længere end sædvanligt, og de ualmindelig frodige nye Rugmarker bleve flere Steder i Begyndelsen af November afgræssede af Kreaturerne. Desuden var det kun saa Steder, hvor man ikke havde en Del opsparet gammel Halm fra de foregaaende Aar; men uagtet alt dette var det, som sagt, kun med største Forsigtighed og betydelige Ofre og Tab, at Landmændene i de fleste Egne af Sverrig fik sine Kreaturer i nogenlunde godt Huld bjergede gennem den ualmindelig lange og strænge Vinter 1874--75.

Vintersæden blev i 1874 saaet og spirede under de allergunstigste Omstændigheder, og Haabet om i den tilstundende Sommer at saa et godt Udbytte af Vintersæd, bidrog jo en Del til at holde Modet vedlige, men desværre kom i Størstedelen af Mellemsverrig Sneen saa tidlig, at Jorden ikke var frossen, inden denne faldt, og da derfor Foraaret kom, og Sneen smeltede, var Rugen mange Steder, ofte paa store Strækninger, raadnet bort, og derefter ødelagde yderligere Nattefrosten en Del Planter, som muligen ellers kunde have rettet sig, hvis der, istedetfor Frost, var kommen mild Forarsregn. Den rige Rughøst, som man havde glædet sig til, reduceredes saaledes betydelig, og skjøndt Vejret forøvrigt i Sommerens Løb var heldigt, naaedes dog i den største Del af Mellemsverrig langt fra en Midelhøst af Vintersæd. Længere Nord paa kom Frosten derimod tidligere, og Sneen gjorde derfor ingen Skade, hvorfor Vintersædshøsten ogsaa i disse Egne blev langt bedre.

Til Baarsædens Saaning var Jorden bekvem og Vej-

ret gunstigt; den spirede godt, men blev senere hen i Juli Maaned sat betydelig tilbage paa Grund af den vedholdende Tørke. Imidlertid blev Vejret igjen heldigere, og i de fleste Egne af Landet har Vaarsædshøsten været over en Middelhøst. Kløverhøsten var i Reglen god, paa mange Steder endog fortrinlig, og Engene gave ogsaa et ret godt Udbytte. Vejret var i Højbjergningstiden fortrinligt, saa Alt kom tørt og godt i Hus og afgiver nu et hyppeligt Vinterføder. For Kornhøsten var Vejret ikke slet saa gunstigt; men i ingen Egne af Landet var der dog Vanstieligheder af nogen Betydning, og Høsten var i Reglen endt inden Midten af September.

„Statistiska Centralbyrån“ angiver Foldene efter Udsæden til i Gjennemsnit for hele Riget af:

Hvede til 7,4 — Rug 7,5 — Byg 7,3 — Havre 6,7 —
 Erter 7,2; men disse Tal, som rimeligvis ere Middeltallene af de fra de forskjellige Län opgivne Tal, ere næppe fuldt paalidelige, idet de dyrkede Arealers Størrelse i de forskjellige Län er saa umaadelig forskjellig. Naar saaledes iaar Rughøsten opgives for det rige:

Östergötland . . til 5,9 Fold Rug og 5,2 Fold Hvede

Söndköpings Län - 3,9 —

Kronoberg Län . - 6,1 —

saa troer jeg ikke, at disse tarvelige Resultater kunne opvejes ved at f. Ex.:

Norrbottnens Län har høstet 16,3 Fold Rug

Vesterbottens — — 9,3 Fold Hvede

Vesternorrlands — — 9,5 Fold Rug og 10,0 Fold Hvede.

Høsten af Vaarsæd har været mere jævn over hele Riget; i hvert Fald frembyder de forskjellige Indberetninger fra Länsstyrelserne ikke saadanne Differencer som ovennævnte.

For Rodfrugter var For sommeren gunstig; men den temmelig langvarige Tørke i Juli og Begyndelsen af August standsede Væksten betydelig; imidlertid hjalp Regnbyggerne i Slutningen af August og Begyndelsen af September igjen ret

godt, saa Rodfrugthøsten sikkert maa regnes for en ret god Middelhøst. Naar undtages Skaane og Omegnen af de enkelte Sukkerfabrikker, er Rodfrugtdyrkningen imidlertid hovedsagelig indskrænket til Dyrkningen af Kartofler, lidt Fodergulerødder og Turnips. Kartoflerne voksede saa at sige overalt godt iaar, men synes dog at have lidt en Del af Kartoffelsygen. For Optagningen var Vejret særdeles heldigt i Slutningen af September.

Efteraaret blev kort og ganske ualmindelig tørt, saa Efteraarsgræsningen blev meget tarvelig og Vandet i Vandstederne ofte knapt og daarligt. Man nødsagedes til at binde ind langt tidligere end sædvanlig, og ofte vare Dyrene ved Indbindingen alligevel ringere, end de burde være. Foderforraadene fra de foregaaende Aar vare fuldstændig opbrugte i Foraaret, og man hørte allerede tidlig Udtalelser af Frygt for, at den temmelig rigelige Høst dog næppe vilde række til for Vinteren, uden ved at iagttage den største Sparksomhed. Priserne paa Kreaturerne blive derfor vedvarende ualmindelig lave, istedetfor højere, som man havde haabet efter et saa daarligt Aar som det foregaaende, i hvilket mange Besætninger bleve ikke ubetydelig formindskede. Til alt dette kom den overordentlige Tørre, som endnu langt fra er afhjulpen, og som hindrer de allerfleste smaa Vandmøller i at gaa, og derved gjør det meget vanskeligt at saa malet Sæden til Kreaturerne, naar man ikke har Møller, der drives ved Damp- eller Hestekraft. Vejrmøller sees næsten aldrig, naar man kommer lidt op i Landet, da her er for lidt Blæst til at drive dem, og de saa, der findes her, staa ofte stille hele Uger uden at kunne benyttes. Hertil kommer endnu de lave Kornpriser, som istedetfor at stige snarere falde mere og mere, og paa den anden Side de for vore Forhold altfor højt opskruede Arbejdspriser, som dog maatte have været lidt lavere end 1874, og som vel i Løbet af dette Aar ville blive tvungne yderligere ned. De mange Jernbanearbejder over hele Landet have, ved Siden af den umaadelige Nytte, de naturligvis gjøre, ikke gavnet vore Ar-

bejderforhold og i moralsk Henseende virket meget skadelig paa Befolkningen. Om Foraaret drage alle de flinkeste og raskeste Folk til Banearbejde og faa der en meget høj Betaling, som dels giver dem Lejlighed til at leve lystig med Kammeraterne og dels skaffer dem noget Overskud, som de ganske vist for en Del sende hjem til Familien, hvis de have nogen, og dels tage med sig hjem om Efteraaret for deraf at leve om Vinteren, men en meget stor Del borttødsles til Svir og Drik. — Det kan naturligvis ikke nægtes, at en Del af de hjembragte Midler kommer Arbejderne selv og Familien tilgode, og at megen Nød og Fattigdom vistnok derved afhjælpes; men det er sørgeligt at mærke den Ligegyldighed, hvormed der tænkes paa Fremtiden, paa at lægge lidt tilside istedetfor at leve alt op om Vinteren i Haab om, at Sommeren bringer ny Fortjeneste. Leddiggangen om Vinteren medfører naturligvis ofte Uordener af alle Slags, og næsten alle unge Karle, som først have været vant til dette frie Børnabeliv (de saakaldte „Kallebusser“) blive i Reglen styede af enhver ordentlig Husbonde. — At de rigelige Indskud i Sparebankerne bevise, at ikke alt, hvad Arbejderne fortjene, bliver opbrugt strax, er ganske vist; men jeg troer, at disse Indskud for Størstedelen skyldes de Tjenestefolk, som holde sig hjemme og nøjes med en vel temmelig høj, men dog ringere Fortjeneste, men faa paa den anden Side ogsaa undgaa alle de Udgifter og det daarlige Selvfab osv., som Børnabelivet medfører.

Mejerivæsenet, som i de sidste 5—6 Aar havde taget et saa stærkt Opsving over hele Riget, navnlig paa Grund af den Kraft, hvormed det store „Mälare Provinsernes Mejeriaktie-bolag“ sørgede for at faa anlagt Mejerier i mange Egne af Landet, er i de 2 sidste Aar ikke gaaet fremad, men snarere tilbage. Mejerierne, som for største Delen vare anlagte i Børne, vare baserede paa Optjeb af Fløde, som faa betalt efter den Mængde Smør, som tjærnedes deraf. — At opsie Mælken og afkøle denne ved 38 og derpaa stumme Fløden af og sende den til Mejeriet, var Noget, som enhver Husmo-

der lærte i en Haandevending, og Køerne, som de fleste Steder hidtil ikke havde givet mere, end hvad der brugtes i Husboldningerne, bleve nu bragte til at give en ikke ubetydelig Indtægt, og Interessen for en bedre Fodring af Mælksoen voksede med hver Dag. Alt dette var et umaadeligt Fremstridt; men derved er det saa ogsaa blevet staaende. Uagtet Priiserne paa Prima Smør vedblivende holde sig høje, have Mejerierne over hele Landet nedsat de Priser, de give for Mælk eller Fløde fra Landet, formodentlig fordi det viser sig mere og mere, at det Smør, som tjærnes af saaledes afkølet Fløde, der naturligtvis ikke kan være behandlet, som den skulde, ikke let kan blive Prima Vare, og det maa, synes mig, efterhaanden mere og mere blive nødvendigt, at hver Landmand selv tjærner sit Smør, da kun derved det største Udbytte kan skaffes, naar man ikke boer i umiddelbar Nærhed af Byerne, hvor Mælken naturligtvis sælges med størst Fordel.

De vanstelige Pengeforhold og de høje Renter bidrage naturligtvis sin Del til, at de sidste Aar have været trykkede, og at der har været ligesom en Standsning i den umaadelige Fremgang, Landbruget ellers har haft i det sidste Decennium; men det er vel kun en foreløbig Standsning, og jeg tvivler ikke paa, at Sverrigs Landbrug har en meget stor Fremtid for sig.

Af de nyere Landbrugsmaskiner har navnlig Mejemaskinen i de sidste Aar vundet en Del Udbredelse, hvortil de høje Arbejdspriiser have bidraget mest. Ogsaa Damptræskmaskiner begynde at vinde Indgang, men forøvrigt er Torperystemet, hvor Torperne skulle arbejde et vist Antal Dage paa Herregaardene, ofte en stor Hindring for Maskinernes Udbredelse, idet der paa mange Gaarde er saa mange Folk, at Ejeren er glad, naar han blot kan skaffe tilstrækkeligt Arbejde til dem, og da dette Arbejde tilfyneladende ikke koster ham noget, tænker han naturligtvis ikke paa at anstaffe dyre Maskiner for at spare Arbejdskraft. — Det kan ikke nægtes, at de Gaarde, som have tilstrækkelig fri Arbejdsstyrke, i denne Tid

føle Trykket mindre af de vanskelige Forhold og prise sig lykkelige fremfor dem, som maa betale sine Folk med Penge.

1875 begyndte Udgivelsen af „Illustrerad Landbruks-tidning“, et Ugeskrift, som skulde afhandle alle de forskjellige Grene af Landbruget og ved enkelte Illustrationer af Redskaber, Bygninger, Husdyr osv., udbrede lidt Kjendskab til de forskjellige nyere Opfindelser og Fremstridt. Det er et længe følt Savn, som ved dette Blad søges afhjulpet, og det er at haabe, at dette efterhaanden maa lykkes, da Udgiverne have Bøste om Bistand af Professorene Arrhenius, Bergstrand og Lindqvist samt Niejerimanden Lieutenant Fr. Cederborgh. At Bladet i det forløbne Aar, enten for derved at vinde Udbredelse eller muligen af Mangel paa andet Stof, har indeholdt en Del Fyldegods som Feuilleton og andre Landbruget uvedkommende Sager, maa vel skrives paa det første Aars Regning, især da de seneste Nummere synes helt at være befriede derfor. Bladet har allerede vundet stor Udbredelse, og der er ingen Tvivl om, at det vil kunne udrette særdeles meget til Landbrugets Fremme, haade ved de indholdsrige videnskabelige Afhandlinger og ved Meddelelser fra de forskjellige Dele af Landet, hvorved alle Erfaringer kunne samles paa en Maade, som tidligere var umulig, idet man saa at sige ikke i det ene Län havde noget rigtigt Kjendskab til, hvorledes Aft stod til i det andet. Ogsaa fra fremmede Lande agter Bladet at bringe Meddelelser, og det har saaledes glædet mig blandt andet at se Beskrivelsen fra det danske Ugeskrift af „Henneberg Ladegaard“ og lignende, hvilke Beskrivelser særdeles egne sig til at give Oplysning om Forholdene paa vel drevne danske Gaarde.

Norge.

Vinteren 1874—75 var usædvanlig kold og snefuld. Frostene indtraadte tidlig og holdt længe ved, og der var ingen-

steds Mangel paa Sne, saa at Forholdene var gunstige for Kjørsel i Skov og Mark. Der var nogen Grund til at nære Frygt for Fodermangel, da Afkastningen af Hø og Halm havde været knap i 1874, og Priserne paa alt Slags Foder holdt sig meget høje hele Vinteren igjennem, men egentlig Fodernød indtraadte dog ikke nogensteds.

Det er en gammel Tro i Norge, at der paa en kold Vinter følger en varm Sommer, og dette indtraf ogsaa i det forløbne Aar. Vaaren kom ikke tidlig, men den var meget gunstig for alle Arbejder, og Udsigterne for en rig Høst have sjældent været bedre end paa Forsommeren ifjor. Fremdrevne af stærk Varme stode baade Uger og Eng udmærket godt lige til henimod Midtsommertid, men da gjorde en sølelig Mangel paa Regn sig efterhaanden stærkt gjældende; den sidste Halvdel af Sommeren vedblev at være varm og ualmindelig tør, og som Følge heraf blev Planteværten meget hæmmet. Smidlertid foregik Indhøstningen i det store Hele taget under ualmindelig gunstige Forhold, saa at Kvaliteten baade af Korn og Hø blev meget god, og Aaret kan nærmest kaldes et godt Middelaar. Dette gjælder fornemmelig Landets sydlige Del, medens Udbytten var mindre tilfredsstillende i Finmarken, Norlands og nordre Throndhjems Amt, hvor Efteraarsfrosten til dels indtraadte, før Kornet var modent, og hvor Høindhøstningen heller ikke var begunstiget af godt Vejr.

Alf Kornet har vistnok Vintersæden givet det bedste Udbytte, da den ikke led saa stærkt under Tørken. I det Hele taget blev Udbytten af Kjerne bedre end af Halm. Denne var meget kort, og da der ogsaa er avlet temmelig lidt Hø, var Fodermængden ikke rigelig ved Vinterens Indtrædelse, men man hører overalt, at Foderet er meget drojt i Aar, og der synes ikke at være Grund til Frygt for nogen egentlig Fodermangel. Alf Kartofler var Afkastningen ikke stor, men derimod er Kvaliteten særdeles tilfredsstillende, saa at de holde sig godt. Turnips gav i de fleste Egne liden Afkastning paa Grund af det tørre Vejr. Det synes, som om Dyrkningen af denne Plante ikke

har vundet videre Udbredelse i de sidste Par Aar, en naturlig Følge af, at Arbejdskraften har været dyr og vanskelig at opdrive.

Udbyttet af Sæterdriften har været tilfredsstillende. Derimod var Havnegangen daarlig i den sidste Halvdel af Sommeren overalt i Slettebygderne, hvor Kvæget ikke drives til Sæters, og sommeffects maatte man gribe til at fodre med Hø af Mangel paa Græs.

Vejret vedblev at være tørt udover Høsten, og den sædvanlige Høstregn udeblev saa godt som ganske. Nedbørdens var i hele Aaret 1875 overordentlig liden og udgjorde ikke mere end omtrent $\frac{2}{3}$ af hvad den plejer at være. Som Følge heraf var Høstpløjningen og øvrige Høstarbejder ganske besværlige, og de Brønde og Vandsamlinger, der forsyne Gaardene med Vand, udtørrede ofte saaledes, at man paa enkelte Steder har maattet hente Vand til Kreaturerne langvejs fra med stort Besvær. Heri er der endnu ved Nytaarstid ikke indtraadt nogen Forandring.

Landmandens Produkter er i det forløbne Aar blevne godt betalte. Kornet har vistnok ikke staaet i særdeles høj Pris, men Kjød, Mælk og Mejeriprodukter ere overalt blevne affatte til lønnende Priser. Landmanden har derfor al Grund til at være tilfreds, naar han seer tilbage paa det svundne Aar, saa meget mere som det vistnok har været lettere end i de nærmest foregaaende Aar at skaffe sig den fornødne Arbejdskraft.

Arbejdslønnen har i det Hele taget været ligesaa høj som før, dog synes der mod Aarets Udgang at være indtraadt nogen Nedgang i samme, naar undtages for de faste Tjenestefolks Vedkommende, thi saadanne er det fremdeles vanskeligt at erholde. Forholdet mellem Husbonde og Arbejder er maasse ikke fuldt saa godt som tidligere, men der er næppe nogensteds her i Landet indtraadt saa uheldige Forhold i denne Henseende som i mange andre af Europas Lande, noget, som vel er en naturlig Følge af den spredte Bebyggelse og de tarvelige Livsvilkaar, der bringe Husbonde og Arbejder nærmere til

hinanden. Derimod kan det desværre ikke undgaa Opmærksomheden, at de gunstigere Livsvilkaar, som de gode Aar medførte, have haft en mindre heldig Indflydelse paa Moraliteten; Drukkenskab og Raahed have gjort iøjnefaldende Fremmskridt.

Som et glædeligt Fremmskridt, der stærkt interesserer Jordbruget i vedkommende Egne, maa det nævnes, at Storthinget i det forløbne Aar har bevilget Midler til Paabegyndelse af flere vigtige Jernbaner. Mellem Throndhjem og den svenske Grænse er Arbejdet allerede paabegyndt og ligeledes paa den Bane, som skal forbinde Bergen med Fjeldbyggerne indenfor denne By, og som maaske en Gang i Tiden vil blive fortsat over Fjeldene og mode en allerede bestaaende Bane fra Christiania. En Jernbane mellem Hamar og Eidsvold vil sætte de vigtige Jordbrugsdistrikter omkring Mjøsen i direkte Forbindelse med Christiania.

Jordbrugets Fremmskridt har i det forløbne Aar vistnok været ret jævnt, men af egentlige Grundforbedringer er der næppe udført mange, og den norske Landmand staaer endnu saare langt tilbage hermed. Forbedrede Redskaber og Maskiner vinde derimod hurtig Indpas, og det viser sig mere og mere, at de Slaatte- og Mejemaskiner, som nu hydes Landmanden, ere fuldstændig paa sin Plads selv i mere bakkeede Egne og paa smaa Gaarde.

Interessen for Landbrugsskoler, Amtsaagronomer, Landbrugsselskaber og lignende halvt offentlige, halvt private Foranstaltninger til Landbrugets Fremme, der var meget kølnet i de senere Aar af forrige Decennium, synes at være bleven en Del livligere i de sidste gunstigere Aar. Foruden talrige smaa Landbosforeninger for hvert Bygdelag findes der nu 13 større Landhusholdningselskaber, hvoraf hvert i Reglen omfatter et helt Amt. I Løbet af Aaret har der dannet sig et „Selskab for Kapkjøring i Trav“, hvis Øjemed er at afholde Kapløb paa Isen ved Christiania for derigjennem at bidrage til Udviklingen af den norske Hest.

Aaret har altsaa i Grunden været et stille Aar for vort

Jordbrug; der er næppe udrettet synderlig meget til Fremgang, men jeg har en tydelig Fornemmelse af, at vi befinde os ved et Vendepunkt til det Bedre i det norske Jordbrug. Jeg skal søge at forklare Dig, hvorpaa jeg støtter denne Tro. Jordbruget er her i Landet i en Grad, som en Udlænding har vanskeligt ved at gjøre sig Begreb om, sammenbøvet med andre Bedrifter. Langs Kysten er det Søen, som en stor Del af Aaret lægger Beslag paa Husbondens og hans Arbejders Tid, og i det indre af Landet skaffer Skoven ham Sysselsættelse mere end det halve af Aaret, og det er som en Regel disse Bidedrifter, der overalt staffe ham de fleste Kontanter. En Følge heraf er det, at Kysten i Reglen staaer mest til saadant Arbejde, hvor Bønnen er mest paatagelig. Ikke mindst har dette været Tilfældet i de nærmest foregaaende Aar, der have været ganske ualmindelig gunstige i økonomisk Henseende. Der er herved kommet ret gode pekuniære Forhold blandt Landbefolkningen, som før var stærkt forgjældet, og det er disse Midler, som forhaabentlig i den nærmeste Fremtid ville komme Jordbruget mere tilgode end Vinæringerne. Thi nu er der for disse Bedkommende indtraadt en meget stærk Reaktion; Skibsfart og Skovbrug have i 1875 givet et elendigt Udbytte, og det er ikke urimeligt, at Folk nu ville tænke mere paa sin Jord, der i Længden er det sikreste; thi vel ere Jordsmon og Klima ikke meget gunstige, men Jordbruget kunde og burde dog være bedre. Der savnes i høj Grad Afgroftning, Gjødselskraft, gode Huse og velholdte Kreaturer.
